

**ДРАГАНЧУК О.В.,
здобувач**

*Інститут історії
України
НАН України*

**УКРАЇНСЬКО-
АВСТРИЙСЬКІ
МІЖДЕРЖАВНІ
ЗВ'ЯЗКИ:
1991-2000 рр.**

Складний і тривалий процес побудови демократичного суспільства в Україні може бути дещо полегшеним за умов творчого використання зарубіжного досвіду, у зв'язку з чим об'єктом уважного дослідження мають стати надбання сучасних країн з демократичним устроєм. Склалося так, що українське суспільство і наукова громадськість здебільшого поінформовані про політичні процеси у великих, економічно могутніх країнах, у першу чергу з "великої сімки" – США, Німеччини, Великобританії, Франції. Вивченню невеликих демократичних країн Європи надається значно менше уваги, хоча саме в цих країнах досягнуті бажані для України стандарти демократичної свободи, врівноваженості, соціальної справедливості.

До таких країн належить, зокрема, Австрія – держава молода і одночасно давня; країна, що була монархією, зазнавала навали, окупації, втрачала державність, сама поневолювала інші народи, але, попри всі випробування та поневіряння, спромоглася створити розвинену економіку, досягти високого

життєвого рівня для своїх громадян, стабільного та динамічного характеру соціальних стосунків, демократичних засад політичного життя, позиції миру в зовнішніх відносинах.

Двосторонні відносини між Україною та Австрією в багатьох галузях і на різних рівнях розвиваються дуже позитивно: інтенсивно здійснюються обміни думками на політичному рівні; ефективно використовувались і продовжують використовуватись для двосторонніх контактів зустрічі, конференції та угоди про співпрацю; на державному рівні створено важливі засади для економічного співробітництва; розширюється співробітництво з питань освіти, науки й культури.

Зростання інтересу до проблеми українсько-австрійських зв'язків найбільш яскраво виявилось в появі комплексного аналітичного дослідження колективного характеру, автори якого здійснили вдалу спробу порівняти політичні системи і геополітичну роль обох країн на сучасному етапі¹. Переважно в центрі уваги дослідників знаходяться структуризація політичних систем, державно-територіальний устрій, партійні ідеології, характер і особливості виборчих систем, окремі моменти впровадження політики соціального партнерства в Україні та Австрії. Суто інформативний характер носять повідомлення В.Недельчева і В.С.Суворова про окремі напрями українсько-австрійського економічного співробітництва². Деякі аспекти процесу формування й функціонування австрійської системи соціального партнерства висвітлюються в загальних працях М.А.Головка, М.А.Дубровського, В.І.Жукова³, а також в статтях А.Базилука та В.М.Новікова⁴.

На сьогоднішній день існує тільки одне монографічне дослідження, де розглянуто проблему використання австрійського досвіду при розв'язанні Україною сучасних проблем внутрішньополітичного характеру, насамперед у справі формування владних структур⁵, але питання двосторонніх міжнародних відносин залишилися поза увагою авторки.

В австрійській спеціальній літературі досліджень, присвячених двостороннім українсько-австрійським відносинам, не існує. Австрійські вчені обмежуються вивченням суто австрійських явищ і феноменів – діяльності парламенту, характеру партійної системи, змісту і дії конституції, формування та актуальних завдань соціального партнерства тощо⁶. Все це дозволяє стверджувати, що проблема співробітництва між Україною і Австрією в 1991-2000 рр. висвітлена недостатньо і потребує свого подальшого вивчення.

Становлення українсько-австрійських відносин розпочалось одразу після проголошення 24 серпня 1991 р. незалежності України. На відміну від ряду інших західних держав, Австрія, не чекаючи референдуму, 1 грудня вже почала налагоджувати політичні контакти з українським керівництвом. 28 вересня 1991 р. в Нью-Йорку міністри закордонних

справ України та Австрії А.Зленко і А.Мок підписали Протокол про консульські відносини⁷. 24 січня 1992 р. між двома країнами були встановлені дипломатичні відносини: австрійське консульство в Києві перетворилось на посольство, а посольство України в Австрії почало працювати у Відні з квітня 1992 р.⁸.

Обопільне прагнення розвивати політичний діалог було підтвержене в лютому 1992 р., коли Україну відвідала представницька делегація на чолі з віце-канцлером Австрії Е.Бусеком⁹. У свою чергу, у квітні і червні 1992 р. у Відні побували з робочими візитами відповідно віце-прем'єр-міністр О.Слепичев і прем'єр-міністр України В.Фокін¹⁰. Виключно важливою подією в міжнародному утвердженні України став приурочений до першої річниці незалежності і організований за сприяння МЗС Австрії міжнародний діалог-конгрес у рамках авторитетного у світі щорічного Альпбахського форуму¹¹.

У 1993 р. Україну відвідав Генеральний секретар МЗС Австрії В.Шалленберг для участі в політичних консультаціях між МЗС обох країн¹². Восени того ж року з офіційним візитом у Відні перебував Міністр закордонних справ України А.Зленко¹³. Налагодженню продуктивних міжвідомчих зв'язків сприяв також візит в Австрію міністра оборони України В.Шмарова в листопаді 1995 р., під час якого обговорювалися питання, пов'язані з проблемами європейської безпеки, її зміцнення та стабільності, з перспективами розширення НАТО на Схід та позиціями відносно цього процесу обох сторін, які дотримуються нейтралітету. За підсумками зустрічі з міністром оборони Австрії Ф.Фасльабендом було підписано Угоду про співробітництво у військовій галузі. Вона передбачала широке коло питань, що становлять взаємний інтерес: миротворчу діяльність, проблеми безпеки в Європі, підготовку кадрів, військову медицину тощо¹⁴.

Важливим етапом у розвитку українсько-австрійських відносин стало перебування у Відні у квітні 1996 р. для участі в міжнародній конференції "10-річчя Чорнобиля: підсумки наслідків аварії" прем'єр-міністра України Є.Марчука. Його приїзд був використаний для проведення переговорів з керівництвом Австрії, в яких взяли участь Голова Національної Ради Х.Фішер, федеральний канцлер Ф.Враницький, віце-канцлер і міністр закордонних справ В.Шлюссель, міністр фінансів В.Кліма, міністр навколишнього середовища М.Бартенштайн¹⁵. Тим самим перебування прем'єр-міністра України перетворилося фактично на неофіційний візит. Австрійське керівництво засвідчило розуміння енергетичних проблем України, однак наполягало на тому, що альтернативою ЧАЕС повинно стати не введення нових ядерних енергоблоків, а використання інших джерел енергії. Свою точку зору Австрія обстоювала також в ЄС і, попри те, що більшість членів Євросоюзу не поділяли її

поглядів, твердо і послідовно дотримувалась обраної позиції. Утім, подібний підхід аж ніяк не позначився на ставленні Австрії до України в цілому, красномовним доказом чого слугує хоча б той факт, що на Конференції донорів восени 1997 р. австрійська делегація заявила про внесок у 2,5 млн. еку до фонду "Укриття"¹⁶.

Першим в історії українсько-австрійських відносин офіційним візитом в Україну однієї з вищих австрійських посадових осіб стало перебування 30 травня - 1 червня 1996 р. в Києві Голови Національної Ради Х.Фішера, який, крім поглиблення політичного діалогу, мав сприяти налагодженню конкретних міжпарламентських зв'язків. У парламенті Австрії було створено депутатську групу з проблем співпраці з Україною, члени якої супроводжували Х.Фішера і мали змогу встановити прямі контакти з своїми українськими колегами з аналогічної депутатської групи у Верховній Раді¹⁷.

7 - 8 червня 1996 р. в польському замку Ланьцут, а 7 - 9 липня того ж року на Економічному саміті країн ЦСЄ у Зальцбурзі відбулися зустрічі Президента України Л.Кучми і Федерального президента Австрії Т.Клестіля, що дозволило започаткувати політичний діалог на найвищому рівні, який було продовжено на Економічному саміті ЦСЄ в Зальцбурзі 10 липня 1997 р. і у словацькому місті Левове 22 - 23 січня 1998 р.¹⁸. На зустрічі міністрів закордонних справ країн-членів ЦЄІ 1 червня 1996 р. у Відні відбулося прийняття України до складу Центральноєвропейської Ініціативи. У ході зустрічі мали місце переговори міністрів закордонних справ України і Австрії, які обмінялися нотами стосовно продовження чинності дев'яти радянсько-австрійських угод в українсько-австрійських відносинах¹⁹. У рамках роботи саміту глав урядів-членів ЦЄІ, що проходив у листопаді 1996 р. в Граці, міністри закордонних справ Г.Удовенко і В.Шлюссель підписали угоди про сприяння і взаємний захист інвестицій, про обмін інформацією і про співробітництво в галузі ядерної безпеки і радіаційного захисту²⁰.

Внутрішньополітичні зміни, пов'язані з призначенням міністра фінансів В.Кліма Федеральним канцлером і з реорганізацією австрійського уряду, не вплинули на стабільну динаміку розвитку двосторонніх відносин. 10 вересня 1997 р. відбувся одноденний робочий візит в Україну віце-канцлера, Федерального міністра закордонних справ Австрії Вольфганга Шюсселя. Це був перший візит В.Шюсселя в Україну як глави зовнішньополітичного відомства Австрії. Його головна мета полягала в розширенні й поглибленні політичного, торговельно-економічного, науково-технічного та культурного співробітництва між Україною і Австрією. Візит розглядався як важлива подія в реалізації пріоритетного напрямку зовнішньої політики України - інтеграції до європейських структур, у тому числі зміцненні присутності Ук-

раїни в регіоні Центрально-Східної Європи. У ході візиту відбулися зустрічі В.Шюсселя з Президентом і Прем'єр-міністром України. Під час зустрічі з міністром закордонних справ України Г.Удовенком було обговорено широке коло актуальних питань українсько-австрійських відносин, зокрема про можливості і перспективи регіонального співробітництва, про взаємодію України та Австрії в Центральноєвропейській Ініціативі, про розвиток стосунків України з Європейським і Західноєвропейським Союзами. У цьому контексті наголошувалося на необхідності прискорення процесу остаточного набуття чинності Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС з огляду на майбутню участь Австрії в трійці ЄС та її головування в Раді міністрів ЄС. Також було висловлено спільну думку про те, що за останні два роки відносини між Україною та Австрією вийшли на якісно новий рівень. По завершенні переговорів міністри закордонних справ обох країн підписали Протокол про обмін ратифікаційними грамотами Угоди між Україною та Австрійською Республікою про сприяння та взаємний захист інвестицій. Відбулась також спільна прес-конференція глав зовнішньополітичних відомств двох держав, на якій Г.Удовенко зазначив, зокрема, що Україна розглядає співробітництво з Австрією як таке, що має чудові перспективи для подальшого розвитку. В.Шюссель, зі свого боку, заявив, що Україна є для Австрії важливим стабілізуючим фактором у Центральноєвропейському регіоні, і в подальшому Австрія продовжуватиме сприяти зміцненню там позицій України. Він зазначив також, що і в Австрії, і в Європі в цілому все більше потенційних інвесторів починають розуміти, що Україна є "гарним стратегічним майданчиком для держав Європи"²¹.

23 квітня 1998 р. розпочався дводенний офіційний візит в Україну Федерального канцлера Австрії Віктора Кліми. Це був перший в історії українсько-австрійських відносин візит такого рівня. У його перебігу було обговорено широке коло питань щодо стану українсько-австрійського ділового співробітництва і перспектив його розвитку, причому особливо підкреслювалась важливість розширення і зміцнення співпраці України з країнами ЄС, у тому числі й з Австрією. Українська сторона дала високу оцінку системі організації законодавчої роботи в австрійському парламенті та порядку організації системи влади в Австрії, досвід якої доцільно було б використовувати Україні, а також високо оцінила австрійську незалежну зовнішню політику, завдяки якій Австрії в процесі її інтеграції до європейських структур вдається зберегти власне обличчя.

У ході переговорів було досягнуто домовленості, що Австрія активно сприятиме інтеграції України до ЄС, зважаючи на те, що з 1 липня 1998 р. вона мала головувати у співтоваристві. У цьому зв'язку Федеральний канцлер акцентував увагу української сторони на впровадженні Угоди

про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС. "Не треба також забувати про зняття торговельних бар'єрів та покращення інвестиційного клімату", – підкреслив він. Велику увагу було приділено двостороннім торговельно-економічним відносинам, насамперед питанням збільшення товарообігу, розширення інвестицій і створення спільних підприємств, виробництва товарів за високими технологіями, виходу на ринки третіх країн. Сторони дійшли згоди щодо створення експертних груп, які сприятимуть реструктуризації української економіки. Було заплановано проведення конференції з цих питань. В.Кліма зазначив, що Австрія має значний досвід у проведенні реструктуризації, лібералізації, приватизації на фоні стабільного соціального захисту населення: адже держава, яка знаходилась у руїнах після Другої світової війни, зараз посідає третє місце за рівнем життя серед країн ЄС і має найнижчий рівень безробіття. Окрім того, Федеральний канцлер звернув увагу на те, що Австрія вважає пріоритетним напрямом своєї діяльності в Україні здійснення банківських послуг. Свідченням ефективності співпраці в цій сфері стало відкриття тими днями в Києві двох австрійських банків – "Кредит-Анштальт Інвестиційного" та "Райффайзенбанку". Результатом спільних зусиль України й Австрії стало також відкриття під час перебування В.Кліми в Києві Монетного двора України, який споруджувався і обладнувався за допомогою австрійських фахівців²².

14 - 16 жовтня 1998 р. відбувся перший державний візит Президента України Л.Кучми до Австрії, поєднаний з Другим самітом Україна – ЄС. Важливий політичний результат цього візиту полягає в тому, що він поглибив особливий характер австрійсько-українських відносин і підніс їх на рівень політичного партнерства, а також підкреслив особливу роль, яку обидві країни можуть відігравати в євроінтеграційних процесах у Центральній і Східній Європі. Обидві сторони домовилися надати контактам на рівні керівництва держав і міністрів закордонних справ характеру регулярного політичного діалогу. Враховуючи головування Австрії в ЄС до кінця 1998 р. та її перебування в складі "трійки" до середини 1999 р., поєднання візиту з участю у Другому саміті ЄС – Україна вивело його поза рамки події суто двостороннього значення і надало йому великої політичної ваги також у плані реалізації курсу на інтеграцію України до ЄС. Австрійська сторона зафіксувала на найвищому політичному рівні свою готовність послідовно сприяти зближенню України з ЄС і полегшувати їй доступ до відповідних механізмів співробітництва в його рамках. Зокрема, міністр закордонних справ Австрії В.Шюссель висловився на користь участі України в роботі Європейської конференції.

Водночас австрійці наголосили на тому, що процес інтеграції України до політико-економічного простору ЄС має носити поступовий харак-

тер і базуватись на подальшому зміцненні її демократичних інститутів, відповідній адаптації національного законодавства і зовнішньоекономічних процедур, послідовному дотриманні встановлених критеріїв та вимог, насамперед тих, що зафіксовані в Угоді про партнерство і співробітництво. Разом з тим з австрійського боку була підтверджена підтримка України як важливої складової європейської спільноти, ключового елемента стабільності в Європі.

Підсумком переговорів стало підписання Угоди про співробітництво між Торговельно-промисловою палатою України та Федеральною палатою економіки Австрії, а також Протокол про співробітництво між Головним Архівним Управлінням при Кабінеті Міністрів України та Генеральною дирекцією Державного архіву Австрії в галузі архівної справи²³. У квітні 1997 р. парламентами України і Австрії був ратифікований один з основних документів правової бази двосторонніх відносин – Угода про сприяння та взаємний захист інвестицій²⁴, а 18 вересня парламент Австрії ратифікував Адаптаційний протокол до Угоди про партнерство і співробітництво між Європейським Союзом і Україною²⁵. 16 жовтня того ж року була підписана Угода про уникнення подвійного оподаткування²⁶, а в серпні 1998 р. – міжміністерський Меморандум про співробітництво в галузі освіти і культури²⁷.

З 14 по 16 березня 2000 р. тривав робочий візит в Австрійську Республіку міністра закордонних справ України Б.Тарасюка. Голова Національної Ради Парламенту Австрії Г.Фішер ознайомив українського колегу з внутрішньополітичною ситуацією, яка склалася в альпійській республіці у зв'язку з формуванням нового коаліційного уряду, а також повідомив про завершення роботи по створенню в Національній Раді депутатської групи у зв'язках з Україною, аналогічну вже існуючій у Верховній Раді групі з міжпарламентських зв'язків з Австрійською Республікою. Було обговорено конкретні шляхи поглиблення співпраці насамперед в економічній галузі, а також у гуманітарній, культурній і науково-технічній сферах. Крім того, було відзначено, що австрійський уряд вирішив назавжди закрити "темні сторінки" австрійської історії та сплатити компенсації всім особам, у тому числі і 45 тисячам українських громадян, які під час Другої світової війни примусово працювали в Австрії. Сторони висловились також за тісну співпрацю України та Австрії в рамках ОБСЄ, зокрема в питаннях із врегулювання регіональних конфліктів²⁸.

Успішно розвивається співробітництво між обома країнами у військовій галузі, започатковане в 1995 р. візитом в Україну міністра оборони Австрії В.Фасльабенда. Підписана в Києві Спільна заява про розвиток співробітництва була досить швидко виконана: того ж року в Австрії почав працювати український, а в Києві – австрійський військо-

вий аташе. Постійно здійснювався обмін інформацією і досвідом з питань військової підготовки, поглиблювались контакти і співпраця між окремими управліннями Міністерства оборони, українські офіцери отримали можливість проходити навчання в Австрії. Логічним розвитком цих стосунків став візит у листопаді 1995 р. Міністра оборони України В.Шмарова до Австрії і підписання Угоди про співробітництво у військовій галузі. 6 - 8 травня 1996 р. в Австрії перебував з візитом начальник Генерального штабу Збройних сил України О.Затинайко, а в липні 1996 р. Україну відвідав міністр оборони Австрії В.Фасслябенд. У серпні і жовтні 1996 р. обмінялися візитами військові коменданти Відня і Києва. Поглибленню співробітництва у військовій сфері сприяла низка двосторонніх візитів: 3-4 вересня 1997 р. Австрію відвідав міністр оборони України О.Кузьмук; 24 листопада того ж року Україна приймала Генерального інспектора Збройних сил Австрії К.Майцена, а 1 жовтня 1998 р. відбувся візит у Київ міністра оборони Австрії В.Фасслябенда²⁹. Під час зустрічей обговорювалися питання європейської безпеки та зміцнення її стабільності, подальшого розширення співпраці у військовій галузі в рамках Угоди про співробітництво між військовими відомствами обох держав³⁰.

Одним із основних напрямів розвитку двосторонніх відносин є налагодження постійних взаємовигідних партнерських зв'язків між окремими регіонами обох країн. У червні 1995 р. в м.Клагенфурт укладено протокол про співробітництво між Чернівецькою областю і федеральною землею Карінтія. Протягом 1996 - 1997 рр. відбулася серія переговорів Посла України з главами земельних урядів Штірії, Верхньої Австрії, Бургенланду, Тіролю, Нижньої Австрії, Відня, Зальцбургу і Форарльбергу, які підтвердили зацікавленість керівництва земель у налагодженні безпосередніх зв'язків із Львівською, Запорізькою, Івано-Франківською, Київською і Полтавською областями, а також з Києвом і Автономною Республікою Крим³¹.

У червні 1997 р. було укладено Угоду про співробітництво між Івано-Франківською областю і Тіролем, у листопаді того ж року – між Закарпаттям і Бургенландом, у вересні 1998 р. – між Львівською областю і Штірією. Влітку 1998 р. отримала подовження дія Протоколу про співробітництво між Чернівецькою областю і Карінтією. У жовтні 1997 р. відбулося підписання двох Меморандумів про економічне і соціальне партнерство між містом Веле (Верхня Австрія) і Харківським районом Києва та містом Саки (АР Крим). У травні 1997 р. встановлено партнерські відносини і підписано відповідний меморандум між Старокіївським районом Києва і 18-м районом Відня, де розташовані Посольства України та Австрії³².

17 - 18 травня 2000 р. Україну з державним візитом відвідав Федераль-

ний президент Республіки Австрії Т.Клестіль. Незважаючи на те, що це був перший візит високого австрійського гостя на українську землю, політичний діалог між двома країнами на найвищому рівні за своєю інтенсивністю поступається хіба що українсько-польським контактам. Достатньо згадати, що лише за останні чотири роки це була вже десята зустріч Президента України Л.Кучми з главою австрійської держави.

У ході візиту відбулися розширені переговори за участю глав обох держав. Одним із найголовніших результатів візиту по праву можна вважати надання з боку вищого керівництва Австрії підтримки євроінтеграційним прагненням України. Офіційний Відень запевнив своїх українських партнерів, що Австрія з подвійними зусиллями відстоюватиме якомога тісніше залучення Києва до європейської спільноти, у тому числі перспективу набуття Україною асоційованого, а згодом – за умов досягнення відповідності копенгагенським критеріям – й повноправного членства в Євросоюзі.

Особлива увага була приділена реалізації спільної стратегії ЄС щодо України, у тому числі стосовно вивчення австрійського досвіду в сфері гармонізації національного законодавства до права Європейського Союзу. Особливою темою стало обговорення механізмів з координації зусиль обох країн у рамках ОБСЄ, насамперед, що стосується врегулювання так званих "заморожених конфліктів", досягнуто домовленості про розробку спільних пропозицій щодо шляхів розв'язання конфліктних ситуацій від Кавказу до балканського регіону, у першу чергу в сусідньому з Україною Придністров'ї.

Безумовно важливою складовою зустрічі на найвищому рівні в Києві стало укладення трьох двосторонніх документів, спрямованих на подальше розширення і вдосконалення договірно-правової бази українсько-австрійських відносин. Зокрема, Угода про адміністративну допомогу та співробітництво в митних справах покликана запобігти порушенням митного законодавства, переміщенню незаконним шляхом наркотичних засобів і психотропних речовин. Було також підписано Угоду про перевезення пасажирів у міжнародному регулярному автомобільному сполученні, що визначає порядок затвердження розкладів руху та тарифів перевезень і обміну даними про експлуатацію, чим планувалося надати відчутного поштовху розвитку туризму.

Окремо варто відзначити укладення угоди, якою було доповнено Меморандум про співробітництво в галузі культури і освіти, спрямованої також на поширення співпраці в науковій сфері. Такі важливі напрями взаємодії, як співпраця між науковими установами, надання підтримки під час започаткування спільних наукових проектів і програм, обмін інформацією з питань науково-технологічної політики, організація спільних конференцій і семінарів отримали солідне правове підґрунтя³³.

Таким чином, після проголошення незалежності України українсько-австрійські відносини вступили в новий етап свого розвитку. Разом з іншими європейськими державами Австрія визнала Україну і за минулі десять років політичні відносини між двома країнами розвивалися по зростаючій: були підписані важливі документи, створена правова база взаємовідносин.

Досить активне формування договірно-правової бази взаємовідносин стало можливим унаслідок ряду причин: дотримання Україною курсу на інтеграцію до європейського простору; усвідомлення австрійською стороною потенціалу України та її ролі як чинника стабільності в Європі; розвитку в Україні демократичних інститутів; зміцнення політичної, дипломатичної, інформаційної та культурної присутності України в Австрії.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Порівняльний аналіз політичних структур Австрії та України // Доповіді і реферати двостороннього політологічного симпозиуму. – Львів, 1996.
- ² Недельчев В. Розвиток українсько-австрійського співробітництва // *Österreichisch-Ukrainische Rundschau*. – 1996. – N 2. – S. 56-58; Суворов В.С. Українська Дунайська судноплавна компанія // *Фінанси України*. – 2000. – № 2. – С.58-61.
- ³ Головка М.А., Дубровський М.А., Жуков В.І. Соціальне партнерство (сучасний міжнародний досвід). – К., 1994.
- ⁴ Базилюк А. Соціальне партнерство як засіб вирішення соціально-економічних проблем // *Україна: аспекти праці*. – 1997. – № 1. – С.22-25; Новиков В.М. Зарубіжний досвід соціального партнерства // *Україна: аспекти праці*. – 1998. – № 1. – С.33-35.
- ⁵ Кононенко Н. Тенденції розвитку України в контексті використання австрійського досвіду. – К., 1998.
- ⁶ Marko J. Verbande und Sozialpartnerschaft // *Politik in Österreich*. – Wien, 1992. – S.18; Talos E., Karlhofer F. Sozialpartnerschaft und Europäische Union. – Wien, 1996. – S. 126-128.
- ⁷ *Голос України*. – 1991. – 29 вересня.
- ⁸ Поточний архів МЗС України. Австрія. – 1992. – Січень, квітень.
- ⁹ *Голос України*. – 1992. – 9 лютого.
- ¹⁰ *Österreichisch-Ukrainische Rundschau*. – 1992. – N 2. – S.17.
- ¹¹ Литвин В. Політична арена України. – К., 1994. – С.57.
- ¹² Поточний архів МЗС України. Австрія. – 1993. – Грудень.
- ¹³ *Голос України*. – 1993. – 28 жовтня.
- ¹⁴ *Österreichisch-Ukrainische Rundschau*. – 1996. – N 2. – S. 74.

- ¹⁵ Österreichisch-Ukrainische Rundschau. – 1996. – N 3. – S. 28.
¹⁶ Голос України. – 1997. – 16 жовтня.
¹⁷ Голос України. – 1996. – 1 червня; Österreichisch-Ukrainische Rundschau. – 1996. – N 3. – S. 12-14.
¹⁸ Політика і час. – 1996. – № 7. – С.119-120; 1997. – № 8. – С.118; 1998. – № 2. – С.121.
¹⁹ Голос України. – 1996. – 2 червня.
²⁰ Österreichisch-Ukrainische Rundschau. – 1996. – N 1. – S. 28-29.
²¹ Österreichisch-Ukrainische Rundschau. – 1998. – N 6/7. – S. 5-6.
²² Österreichisch-Ukrainische Rundschau. – 1998. – N 6/7. – S. 53-54.
²³ Österreichisch-Ukrainische Rundschau. – 1999. – N 8. – S. 4-7; Урядовий кур'єр. – 1998. – 18 жовтня; 19 жовтня.
²⁴ Політика і час. – 1997. – № 5. – С.21-22.
²⁵ Політика і час. – 1997. – № 10. – С. 18-19.
²⁶ Фінансова Україна. – 1997. – 18 жовтня. – С.12.
²⁷ Österreichisch-Ukrainische Rundschau. – 1998. – N 6/7. – S. 61.
²⁸ Голос України. – 1997. – 4 вересня; 24 листопада; 1998. – 1 жовтня.
²⁹ Österreichisch-Ukrainische Rundschau. – 1997. – N 9. – S. 24; N 11. – S. 2; 1998. – N 10. – S.18-19.
³⁰ Österreichisch-Ukrainische Rundschau. – 1997. – N 4. – С.56-57; Кононенко Н. Тенденції розвитку України в контексті використання австрійського досвіду. – К., 1998. – С.132.
³¹ Кононенко Н. Тенденції розвитку... – С.133.
³² Österreichisch-Ukrainische Rundschau. – 2000. – N 10. – S. 3-4.
³³ Österreichisch-Ukrainische Rundschau. – 2000. – N 10. – S. 5.

Надійшла до редакції 11.01.2004